

फटाफट बार उडवत. कधी तर त्याचे धनुष्य करून मस्त शिकार करत. असा बांबू नेहमी घराजवळ हवा. तो घराला शोभाही देतो आणि खर्चाला पैसाही देतो; म्हणून मी कॉलेज शिकताना या बांबूची कशी लागवड करता येईल, या विचारात होतो. बांबूचे बी मिळणे कठीण. कारण बांबूला बी येते ते चाळीस वर्षांनी. बी आले की मग ते बांबूबन पूर्ण मरते. की मग तेथे बांबूची नवीन लागवड करावी लागते. ती बियांनी होत नाही. हे बांबूचे बी अठरा धान्यांपैकी एक आहे. ते सहजा सहजी मिळत नाही. मग बांबूची लागवड त्याच्या गाठीपासून करावी लागते किंवा ताजा हिर्वा जुना बांबू जमिनीत पुरावा लागतो. त्यातून तो कोंब फोडतो.

कॉलेजात आम्ही शिकत असताना मी जूनमध्ये मृग सुरु झाल्यावर मित्रमंडळी जमवून गेल्या वर्षी तोडल्या गेलेल्या बांबूच्या जमिनीत गाठी (कंद) शिल्लक होते, ते पहारीने खणून काढले नि माझ्या अलिबाग तालुक्यातील घराभोवतीच्या माळरानात जिथे आंबे वगैरे नव्हते, तिथे ह्या मोकळ्या जागेत गाठी खड्डे खाणून पुरून टाकल्या. अर्थात तिथे ही बांबूची लागवड केली. दुसऱ्या वर्षी ह्या गाठींना कोंब फुटून नवीन बांबू तयार झाले. पुढे दरवर्षी एका गाठीपासून दोनदोन तीनतीन बांबू तयार होऊन पाच - सहा वर्षांत एका गाठीपासून तिथे बांबूबन तयार झाले.

अशा गाठी आम्ही दरवर्षी लावत गेलो. त्यातून आज माझ्या अलिबागच्या आंबेवाडीत कित्येक बांबूची बने तयार झालीत. पावसाळ्यात ती नुसती हिरवीगर्द बने डोलताना बघून डोळ्यांचे पारणे फिटते. भादव्यात ह्या बांबू बनतून शोकडो नवे कोंब वर येतात. जणू हे शंकराचे त्रिशूळच वर आले की काय असे वाटते. दिवाळीला हे नवीन बांबू अधिक गतवर्षीचे जुने बांबू मिळून मस्त बेट तयार होते. मात्र एक-ह्यावेळी नवीन बांबू तोडायचे नाहीत. बांबू वापरासाठी एक वर्षांनी तोडावयाचा असतो. म्हणून गतवर्षीचे बांबू यंदा तोडायचे व यंदाचे बांबू पुढील वर्षी. असा नियम पाळून आम्ही घरवापरासाठी किंवा विक्रीसाठी हे बांबू तोडतो.

आज बांबूसाठी गिन्हाइके घरी येतात. हवे ते बांबू तोडून नेतात. आज एका बांबूची किंमत २० ते २५ रुपये आहे. वर्षाला हजार बांबू निघाले, तर २० ते २५ हजार रुपयांची मिळकत होते. मात्र ह्या बांबूसाठी मेहनत काहीच नाही. फक्त एकदा त्याची लागवड करायची

की दरवर्षी हा बांबू कोंब फोडत वाढत असतो आणि बागेचे, जागेचे सौंदर्य वाढवत हातात पैसा देत असतो.

तेव्हा शेतकरी बंधूंना, मी लेखक म्हणून आवडीने बांबू लागवडीचा प्रयोग सहज केला. त्यातून आज माझ्या आंबेवाडीचे सौंदर्य खुललेय. कोकणातील भात खाचरांबरोबर ही बांबूची खाचरे (बने) फोफावलीत. त्यामुळे अशी बांबूची बने बघून मग सहजच ओठांवर ओळी येतात -

*‘बन बांबूचे हिव्यां गाते
शेती भवतीची भरली जीते
आजन्मामरण ते रूप देखणे
हाती रोकड देऊनी जाते.’*

आपले गावात घर असेल, तर सुदैवाने तिथे थोडीशी जरी जागा मोकळी मिळाली, तरी तिथे एखादे तरी बांबूचे बेट तयार करता येते. विक्रीला नाही, पण घराला मग बांबू खपत नाहीत. मात्र गावाबाहेर असेल, आपली मोठी जागा असेल, शेतीच्या आजूबाजू मोकळ्या असतील, शेतीचे बांध असतील, तर तिथे कुठेही बांबू टेकता येतो आणि असा सहज टेकलेला बांबू आपल्याला सौंदर्या बरोबर सोन्याची नाणीही देऊन जातो आणि जाणकाराला, कवी हृदयाच्या माणासाला हे बांबूचे बन तर परमानंद देते नि लेखनास विषयही होतो. तो राधेचा कृष्ण, त्याची बासरी याच बासची होती. तिने सहस्र गवळणींना वेडे केले. दांडीयाच्या दिवसांत बांबूच्या या दांड्या दांडीयाधारींना रात्रभर खेळवितो. दंडारी नृत्य करणाऱ्यांना तर या बांबूच्या दांड्या कितती उपयोगाच्या. माणूस मेल्यावर तर बांबूशिवाय स्मशानात जाणे अशक्यच. अशा माणसास आजन्ममरण उपयोगी पडणाऱ्या बांबूच्या लागवडीचा प्रयोग मी ललित लेखक म्हणून आवडीने केला. शेतकरी बंधूंना, आपणही जिथे मोकळी जागा, तिथे बांबू लावा. मग पहा मनात आनंदराशी आणि हातात धनराशी पडतीलच. यासाठी बांबूचे बी मिळाले तर उत्तमच. बी मिळाले तर आपण तर लावाच, मलाही द्या. बहरवूया या बांबूची शेती. बोला माझ्याशी माझ्या दूरध्वनीवरून - ०२२-७५४५५३१. बांबूलागवडीस शुभेच्छा!

पत्ता : तुलसी निवास, ए - २०२
विजया बँकेजवळ, सेक्टर १९, नवी मुंबई
फोन (०२२) ७५४५५३१

पृष्ठ क्र. ३५ वरून..

अद्यापही आनंदाने डोलत आहेत. त्या वृक्षांच्या रुपात पु. ल. आणि सुनीताबाई यांचे अस्तित्व माझ्या शेतात आहे, या गोष्टीचं मला खूप विशेष वाटतं. त्याचप्रमाणे या वनराईच्या रूपानं वृक्ष लागवड, वृक्ष जोपासना याबद्दल नुसतंच बोलण्यापेक्षा प्रत्यक्ष लोकसहभागातून पर्यावरण संरक्षणाचं पाऊल उचललं गेलं आणि जणू काही एक हिरवं स्वप्नच साकारलं, याचं जास्त समाधान आहे.

एका साहित्यिकाची शेती काय असते आणि तो ती कशी करतो, हे वाचायला मला वाटतं, आपल्याला नक्कीच आवडेल. शेवटी काय तर, साहित्यिकाच्या मनातसुद्धा एक शेत असतंच. तिथे प्रतिभेचे अंकुर

फुटतात आणि पुढे साहित्याचा मळा फुलतो, बहरतो. एखादा लेखक ज्या मनस्वीपणे आपलं लेखन करतो, त्याच मनस्वीपणे आपली शेतीही करू शकतो. कारण त्याच्या मनात शेतातल्या मातीचा गंध कायम दरवळत राहतो.

लेखक प्रसिद्ध साहित्यिक असून साहित्य संस्कृती मंडळाचे माजी अध्यक्ष आहेत, कोकण मराठी साहित्य परिषदेचे सध्या अध्यक्ष. शासनाच्या विविध मंडळांवर म्हणून कार्यरत आहेत.

संपर्क : ०२२-२६३६०४६०